

Toz Duman Arasında Filistin Devleti

Bilindiği gibi 2012 neredeyse sona ererken, Birleşmiş Milletlerde Filistin'in statüsü değiştirilerek, "gözlemci üye" olması karara bağlandı. 2013 yılının başında ise hem bu karar yürürlüğe girdi, hem de "Filistin Ulusal Otoritesi"(PNA) olan resmi adı değiştirilerek, "Filistin Devleti" haline getirildi. Ancak bu çok önemli olay, Orta Doğu'daki olayların o denli gölgesinde kaldı ki, sürece destek veren Norveç ve İsveç gibi ülkeler bile hala Filistin Devleti yerine, PNA yi kullanmaya devam ediyor. Elbette alışmak kolay olmayacak. Ama süreci geri çevirmeye artık imkan yok. Bunun en fazla bilicinde olan ülke elbette ki İsrail. Onun için gereğini yerine getirmek zorunda.

Para - Pul ve Ötesi

Bağımsız bir devlet olmanın en önemli sembolleri, bayrak, arma, para ve pul. Bayrak ve arma zaten mevcuttu. Bununla birlikte, eski Filistin paraları bir kenara bırakılacak olursa, 1990 lı yıllardan bugüne kadar, hangi ad altında olursa olsun Filistin'in para basması sözkonusu olmamıştır. Hatta Oslo süreçleri bile, PNA in para basmasına cevaz vermemiş, İsrail ve Ürdün para birimlerini, Filistin ekonomisi için mer'iyette bulunan iki para birimi olarak mütala etmiştir.

Buna karşılık, Filistin çok uzun bir zamandan beri pul basma hakkına sahiptir. Yine de pul basımı fiilen İsrail'in resmi iznini gerektirmektedir. Öyle ki, hala fiktif olan Filistin Pound'u ile değerlendirilen bu pulların 2013 kararından sonra ki basımı için İsrail izni olmadığından, Bahreyn'de basılıp, Filistin'e getirilmesi sorun olmuştur. Oysa pul, bizatihi kendi maddi anlamı ötesinde, Filistin vatandaşlarına seyahat edebilmeleri için gereken pasaportların basılıp, kullanıma amade hale getirilmesi açısından olmazsa olmaz bir devlet sembolüdür.

Filistin Merkez Bankası

Süreç ilerlerken Ramallah'ta bulunan Filistin Para Otoritesi(PMA), Filistin Merkez Bankası olma yolunda ilerlemektedir. 1994 yılında benimsedikleri tüm işlevleri Merkez Bankasına devretmek PNA için zor bir şey değildir. Asıl zorluk, olanakları fevkalade sınırlı bir ülkede, hala oldukça sınırlı yetkiler ile, para ve bankacılık politikalarını yönlendirmek, ulusal ekonominin istikrar içinde büyümesini güvence altına alacak önlemleri tasarlamak, borç, alacak, kredi ve döviz alım satım işlemlerini denetlemek, kısacası etkin ve modern bir ödeme sistemini hayata geçirmektedir.

Filistin Devleti henüz basma yekisine sahip olmadığı para itibarı ile enflasyon kontrolünü nasıl yapacaktır? Nasıl bir faiz politikası uygulayacaktır? sorularının henüz açık ve net bir cevabı yoktur. Bununla birlikte, eğer temel ilkelerde sorun olmazsa, sadece finans sektörünün işleyişini temin açısından efektif bir Filistin Pound'u dönemi öncesinde, çift para(dual currency) sistemine dayanarak, Avrupa Merkez Bankası öncesindeki, Lüksemburg ve Belçika ortak Merkez Bankası öneğinde olduğu gibi bir sistem benimsenebilir. Ama Filistin'e özgü koşullar nedeni ile yine çift, Ürdün-Filistin, İsrail-Filistin Merkez Bankası sisteminin yürütülmesi ve koordine edilmesi şarttır.

Özgürlüğün Bedeli değil. Özde ve Sözde Bağımsızlık Farkı

Unutmayalım biz hala yarattığı artı değerden çok bağış ile yaşayan bir ülkeden ve bunun üstüne bir para sistemi inşa edilmesinden söz ediyoruz. Üstelik bütçe açıklarının nerede ise %50 si bile bağışlardan finanse edilen bir ekonomi bu. Dünyada hüküm süren mali çalkantılar söz verilen bağış paralarının da ülkeye gelmesini geciktirince, Filistin ekonomisinin çarklarını döndürmek için para bulmaya daha fazla zorlanır hale gelmiştir. Filistin meselesine karşı hiçbir zaman pek gönüllü olmayan Arap dünyasının vermekte olduğu aylık 50, yıllık 600 küsur milyon Dolar ise idialara göre zaten söz verilenin çok altındadır.

Arap ülkeleri ve İsrail'den gelen paranın, 2012 yılında çalışanların ücret ve maaşlarının ödenmesine kısıtına yettiği iddiası, bizzat Maliye Bakanı Nebil Kassis tarafından yapıldığında, açıkçası, Batı Şeria ve Gazze olarak, Filistin'in ücret ve maaş ödemeleri dışında kamu hizmetlerini nasıl deruhte ettiği benim korkulu rüyam oldu.

Buna tam olarak özgürlüğün bedeli de demek mümkün değil. Çünkü sırtını bağışlara bu kadar dayayan hiç bir ülke, bayrağı, amblemi, para birimi bile olsa, işlem pulu değil, koleksiyon pulu bile basabilse, kolay kolay tam bağımsız olamaz.

Ama öte yandan, IMF nin reddettiği(İsrail aracılığı ile) borç talebi, Filistin'e, BM lerce sözde verilen "devlet" statüsünün, aslında özde verilmediğinin kanıtıdır.

Buruk bir Sevinç ile Acı bir Tebessüm Birarada

Statü değişimine 2 ay kala, PNA in İsrail Elektrik kurumuna 617 milyon Yeni Şekel borcu vardı. Bu gibi nedenlerle bağımsız bir devlet olmayı bile hak ettiği gibi kutlayamayan Filistin, 2012 yılını 1.5 milyar dolarlık bütçe açığı ile kapattı.

Takvim 27 Eylül 2013 ü gösterdiğinde 193 BM üyesi ülkenin bağımsız Filistin devletini tanıdığını gördük. Ama Filistin 2013 başında artık iyice zorlanıyordu. Uzun müzakerelerden sonra İsrail'den almayı başardıkları aylık 180 milyon Yeni Şekel vergi transferi yüzlerini biraz olsun güldürdü.

Bunun yanısıra İsrail, 5000 Filistinli işçiye, inşaat sektörlerinde çalışmak üzere çalışma izin verdi. Artık şimdi onlar, Batı Şeria'da yeni yerleşim yeri inşaatında mı çalışıyor, yoksa duvar inşaatında mı bilinmez. **Ama herhalde buruk sevincin dudaklardaki tezahürü bir zehr-i hand'dir.**

Ayrıca hala pek çok şey havada. AB 1967 sınırları esas alınmalı iddiasında. **Ama İsrail için bunun oluru yok.** Mülteciler meselesi havada. **Ama bunun çözümü yok.** Bir zihniyet değişimi gerekiyor ki, bağımsız Filistin, tam bağımsızlığı, tüm gerekleri ile içine, yüreğine ve kafasına sindirsin. Ama bunun **da kısa vadede en ufak bir ihtimali yok.** Ama bir sorun var ki **"iyi niyet"** ile belki çözülebilir.

"Arz-ı Mev'ut" daki Mümbit Topraklara Erişim İmkani

İsrail Batı Şeria'da mümbit tarım topraklarına Filistinlilerin erişebilmesine izin verirse, Dünya Bankası, Filistin ekonomisinin yıllık yaklaşık 3.4 milyar Dolarlık bir olanağa kavuşabileceğini iddia ediyor¹. Aslında Oslo anlaşmasına göre zaten 1998 yılına kadar tedricen Filistin'e transfer edilmesi gereken bu topraklar, Filistin için sözverilmiş ve dolayısı ile hakedilmiş topraklar.

Artan nüfusun gıda maddesi ihtiyacının karşılanması, işsizliğin giderilmesi ve Filistin bütçe açıklarının azaltılarak mali sekörlerinin güçlendirilmesi için, bu mümbit topraklarda kurulacak ticari çiftliklere büyük bir ihtiyaç olduğu bizzat Dünya Bankası raporu ile tevsik ediliyor. Filistin GSYİH sına yaklaşık %35 oranında katkıda bulunacağı hesaplanan toprak kullanımı imkanı için, elbette önce İsrail'in bir adım atması gerekiyor. Ama sonra, alt yapının oluşturulmasından, etkin, doğal, doğa dostu ve pazarlanabilir ürünlerin üretilmesi işini bizatihi Filistin kamu ve özel sektörünün üstlenmesi gerekecek. Açıkçası, kolaylık İsrail'den, gayret Filistinlilerden olmak zorunda.

Prof.Dr. Sema Kalaycıoğlu

¹ "Palestinians Access to Area C Key to Economic Recovery and Sustainable Growth"(October 8, 2013), bkncz The World Bank, Working for a World Free of Poverty